కథ :

కల్చర్

బి. టి. రామానుజం

"ఇంత వానలో యిక వెళ్లటం పడదు" అనుకొన్నాడు కేశవరావు. వాన చూస్తే వూరూ వాడా ఏకంచేసేలా వుంది. రోడ్డంతా ఎర్రనీటి మయం. కేశవరావు వాలు కుర్చీలో కూచుని, వాన చూస్తూవుండిపోయాడు. అతన్ని అలా కుర్చీలోకుదేసి చుట్టూ గోడలు కట్టేసినట్లు, దాంట్లో ఒదిగి, ముడుచుకుని కూర్చున్నాడు.

ఇల్లంతా గోల. ఒక్కక్షణం నిశ్శబ్దంగా వుండదు. వానపడితే యిల్లు యిల్లంతా కారుతుంది.

చలి.

చిన్నగా తుంపర వచ్చిపడింది.

ఉలికిపడి చూశాడు కేశవరావు.

'అక్కడ'.. అనుకొన్నాడతను—

—అక్కడ.

యిల్లు విశ్రాంతిగా, నిశ్శబ్దంగా వుంటుంది; అప్పుడప్పుడూ ఫోన్ల మోత తప్పించి. చలువరాయినేల పాదాలకి తగుల్తుంటే, ప్రాణం లేచి వచ్చినట్లు హాయిగా వుంటుంది. మెత్తని సోఫాల్లో కూర్చుంటే శరీరానికి అలసట అన్పించదు. చప్పుడు చెయ్యకుండా తిరిగే సీలింగ్ ఫాన్ చల్లని గాలి యిస్తుంటుంది. గోడలో, బయటకు కన్పించకుండా అమర్చిన రేడియోగ్రాం యిచ్చే సంగీతం ఎంతో మధురంగా ఉన్నట్లు అన్పిస్తుంది. అక్కడ లైట్లు? లైట్లుకూడాను. వెన్నెల్లావుంటుందికాంతి. ఆగదుల్లో కూర్చొని సంగీతం వింటుంటే, ఓ క్షణం యీలోకం అంతా మర్చిపోవచ్చు. అప్పుడప్పుడూ, అరక్షణం అలాంటి అనుభవాలు పొందాడు కేశవరావు. అనుక్షణం గుర్తు వచ్చే ఈలోకపు నగ్నసత్యాలు— అవి అతన్ని ఈలోకాన్నిదాటి పోనిచ్చేవికావు.

'అలాంటి జీవితాలు అందరివీకావు. ముఖ్యంగా తనలాంటివాళ్ళవికావు. తను-తన జీవితం— ముళ్ళడొంక. అనుక్షణం వేధించే సమస్యలమధ్య చిత్రవధ అవుతున్న మనిషి తను. ఈ బాధల మధ్యనుంచి, సమస్యలనుంచి ఓ క్షణం వూపిరిపీల్చుకోడానికి,

ఒక రవ్వ ధైర్యం పొందటానికీ— అంతేకాదు వాటి కారణాలు ఎనలైజ్‌చేసి, ఎత్తి చూపించడానికీ, ఒక పెన్ను— అదీ నాల్గుసంవత్సరాలక్రితం రెండురూపాయలు పెట్టి కొన్నది, రఫ్‌కాపీలు రాయడానికి బ్రౌన్ పేపర్లు యింత అశాంతిమధ్య ఓ క్షణం బల వంతంగా తీరిక కల్పించుకొని, ఉద్రేకాన్ని అదుపులోపెట్టుకొని, కయితాలమీదరాసే అక్షరాలు.

అక్షరాలు— అక్షరాలు.

మనుషుల బాధలకి ప్రతిబింబాలుగా, అన్యాయాలనూ, మోసాలనూ, సుఖాలనూ కష్టాలనూ చూపించడానికీ, ఆలోచించడానికీ ఆలోచింపజెయ్యడానికీ. ఈ అక్షరాల పొందిక.

'యింకు'ని పీల్చేసే కాయితాలమీద, చెదిరిపోయిన అక్షరాలు. అవేనా ? చెదిరి పోయి, బెదిరిపోయిన పీల్చివెయ్యబడిన జీవితాలకు ప్రతిబింబాలు ?

కారు హారన్ వినబడింది.

"సార్ !"

"ఆఁ !" కేశవరావు ఈ లోకంలోకి వచ్చాడు.

ఖాకీ బట్టల మనిషి— యూనిఫారంలో రెయిన్‌కోటు, టోపీ— వానలో అతన్ని తడవకుండా చేస్తున్నాయి.

"మిమ్మల్ని తీసుకురమ్మన్నారు..."అన్నాడతను.

"ఆ...వస్తున్నా; నే వెళ్తున్నా—" అని యింట్లోచెప్పి బయల్దేరాడు కేశవరావు. కారు బ్యాక్‌సీట్లో కూర్చుంటూ—

"వాన—" అనుకొన్నాడు.

కారు కదిలింది.

కేశవరావు జీవితంలో కారు ఎక్కడం అది చాలనే తక్కువమార్లు జరిగే సంఘ టన. ఇలాంటి సంఘటనలు నిజానికి కొందరికి సుఖాన్నివ్వాలి. కానీ, సుఖమూ— దుఃఖమూ కల్సిన అనుభూతి యిలాంటప్పుడు కేశవరావుని వెంటాడుతుంది.

కారు ఎప్పుడు ఆగిందో—

ఆగగానే ఓ మెరుపు మెరిసింది.

కేశవరావు ఒక్కసారి కళ్లుమూసి, తెరిచి,

"అప్పుడే వచ్చేశాం ?" అన్నాడు. కారు పోర్టికోలో ఆగివుంది.

674

డ్రియివర్ ముందునడుస్తూవుంటే కేశవరావు వెనక నడిచాడు. జేబులోంచి రుమాలుతీసి ముఖం తుడుచుకొన్నాడు.

ముందు హాలు.

హాలులో సోఫాలూ, టీపాయ్ వున్నాయిగానీ మనుషులెవరూ లేరు.

కేశవరావు సందేహంగా డ్రియివర్‌వంక చూశాడు. సాధారణంగా కేశవరావు ఆ గదిలోనే కూర్చుని వుండటం జరిగేది. యివాళ అక్కడ ఎవరూ లేరు.

"మేడ మీద వున్నారు—" అన్నాడు డ్రయివర్.

'మేడమీద...' అనుకొన్నాడు కేశవరావు. మేడ మీద—

'ఎయిర్ కండిషన్డ్ రూమ్' వుంది. కేశవరావు ఆ గదిలోకి ఒకటి రెండుమార్లు కన్నా ఎక్కువమార్లు వెళ్ళివుండడు.

మేడ మీదకి మెట్లు హాల్లోంచే వున్నాయి. మెట్లు ఎక్కుతుంటే "భవ్వ్-"మని అరుపు విన్పించింది.

తొట్రుపడ్డాడు కేశవరావు.

"నువ్ తిన్నగా మేడమీదకే వచ్చేస్తున్నావేమిటి?" అని కుక్క హెచ్చరించి నట్లనిపించిందతనికి.

ఈ కుక్కలు మేలుజాతివిట! ఓ పట్టాన లొంగవు రోజూ మనుషులు తినే ఆహారం వాటికి ఏమూలకీ చాలదు. శుభ్రమైన మాంసం కావాలి. కట్టిన యినుప గొలుసుల్ని ఏక్షణాన్నయినా తెంపుకొంటాయన్నట్లు బలిసివుంటాయి. అవతల వాడు కొత్తవాడయితే, 'భవ్'మని (భయంకరంగా) అరుస్తాయి. ఆ ప్రాణికి యిలాంటి కుక్కలు కొత్తఅయి పారిపోవడానికి ప్రయత్నం ఏదయినా చేశాడా? చాలు. ఆమనిషి కండ వూడివచ్చిందన్నమాటే! అంత ప్రభుభక్తి వాటికి. తెలివైన మనిషైతే, కుక్క మీదికి వచ్చినప్పుడు బొమ్మలా నిలబడిపోవాలి. కుక్క ముందే నిల్చుని 'భయంక రంగా' అరుస్తుంది తప్పించి, కండలు వూడలాగదు. యజమాని తాలూకు వాళ్ళెవ రైనావచ్చి,

"టామీ, వెళ్లు"అని ఆజ్ఞ యివ్వగానే వెనక్కి వెళ్ళిపోతుంది.

ప్రస్తుతానికి యిక్కడవున్న మేలుజాతి కుక్కఅరవడం కేశవరావునిచూసికాదు. ఎందుకు అరిచిందోగానీ, అరిచింది.

కేశవరావు తొట్రుపాటునుంచి సర్దుకొంటూ, స్వింగ్ డోర్ తోసుకొని గదిలో ప్రవేశించాడు.

గదిలో హాయిగా వుంది.

"అలాగే... నోనో... నేను తప్పకుండా చూస్తానుగా..." మూసివున్న గ్లాస్ విండోషట్టర్స్‌లోంచి అవతల కనబడుతున్న దృశ్యాన్ని చూస్తూ, వయ్యారంగా టేబుల్ మేద ఓ మోచెయ్యి ఆనించి, రెండోచేత్తొ టెలిఫోనువైరు మెలిక తిప్పుతూ, ఫోనులో మాట్లాడుతోంది ఇందిరాదేవి.

స్వింగ్‌డోర్ నిశ్శబ్దంగా మూసుకొంది. బయట అంతా చలిగావుంటే ఇక్కడ ఆ ఫీలింగ్ కలగటంలేదు. కేశవరావుకి వెచ్చగా అన్పించింది.

రిసీవర్ క్రెడిల్‌మీద పుంచేస్తూ, వెనక్కి తిరిగింది ఇందిరాదేవి.

"అరె-! వచ్చేశారే-" అందామె మళ్ళీ.

"కూర్చోండి. ఈయన యిప్పుడే వచ్చేస్తారు" అంది. గదిలో పేము కుర్చీ లున్నాయి. వాటిలో మెత్తటిదిళ్లు; పూలపూలడిజైన్లు కుట్టిన గలీబులు తొడిగివున్నాయి. గుండ్రని టీపాయ్‌మీద అద్దం బిగించివుంది. ఉత్రీకూడా, అలంకరణలో ఓభాగంలా అందంగా, నీట్‌గా వుంది. కింద పరిచివున్న కార్పెట్ ఎర్రగావుంది.

కేశవరావు కూర్చుంటూ, ఇందిరాదేవి వంక చూశాడు. ఇందిరాదేవికి ముప్ఫయిరెండు- ముప్ఫయి మూడేళ్ళు మించవు. సింప్లిసిటీ ఉట్టి పడేలా అతి నాజూకుగా అలంకరించుకొంటుంది. కదలికల్లోనూ, మాట్లాడటంలోనూ నాజూకుతనం ప్రదర్శించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లు కనబడనివ్వదు.

కేశవరావు పక్క కుర్చీలో కూర్చుంటూ,

"వెధవవాన" అంది. కుడిచేతికి కట్టుకొన్న, పెద్దవాచీ చూసుకొంటూ, కొంచెం కంగారు పడుతున్నట్లుగా,

"డామ్‌హెల్ - సిక్సవుతోంది-"అంది. కేశవరావు మాట్లాడలేదు. అతను సర్దుకొని కూర్చొనడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. కుర్చీలో దిళ్ళు మెత్తగానే వున్నాయి. పేము కుర్చీ హాయిగా కూర్చోడానికి వీలుగానే వుంది. గదిలో వాతావరణం ప్రాణానికి హాయిగొలపాలి. కానీ, కేశవరావు ఏదో, 'అనీజీనెస్' ఫీలవుతున్నాడు. అదేమిటో తెల్సుకోడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు.

ఇందిరాదేవి ఏదో అంటోంది.

కేశవరావుకి ఆ మాటలు బుర్రలోకి ఎక్కడం లేదు. షట్టర్స్ మీద వాన చినుకులుపడి, టపటప శబ్దం అవుతోంది. గ్లాస్ మసగ్గా తయారవుతోంది.

మసక-మసక...జీవితాలు. మసక జీవితాలు. ఆ జీవితాల్లో ఏదీ స్పష్టత వుండదు. ఎందుకు బతికేదీ, ఎలా బతికేదీ - ఏదీ స్పష్టత వుండదు. (యితర్లకి)

ఈ మసక జీవితాల మీద కేశవరావు కథలు రాసాడు. ఆ కథలు అతనికి సంతృప్తి నిచ్చినా యివ్వకపోయినా, ఇతర్లకి నచ్చేయి. కేశవరావుకి వెల్తిగానే వుంటుంది—

ఆ జీవితాల్లో వెల్తి, యితర్లు తెల్సుకొని జాలీ సానుభూతీ చూపితే తీరేదికాదనీ, అసలు ఈ "ప్రపంచం"లో తీరే వెల్తికాదనీ,

క్షణక్షణం సంఘర్షణలో వుండీ ఆ జీవితాలకు, వాళ్ళ సమస్యలకి సానుభూతితో పరిష్కారాలు లభించవనీ, కేశవరావుకి తెల్సు.

"ఈ కథల్లో జీవితాలని చాలాబాగా ప్రతిబింబించారు-" అంటారెవరో.

వెల్తి జీవితాల ప్రతిబింబాలు చిత్రిస్తే, కేశవరావుకి వెల్తి తీరదు. అతను కథలు రాస్తాడు, సంఘటనలని చిత్రిస్తాడు. సమస్యలు చూపిస్తాడు, పరిష్కారంవంక దారి చూపించడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. జీవిత సత్యాల్ని అర్థమయేలా ఇతర్లకి తెలియ జెయ్యడానికి కృషి చేస్తాడు.

ఎంత చేసినా—

జీవితం జీవితంలానే వుంటుంది.

ఎంత రాసినా యింకా జీవితం మిగిలే వుంటుంది. ఆ మిగిలిపోయిన జీవితంలో సంకోచాలు, జాలి-అధైర్యం; వాటి పాళ్ళు వాటికి వుండనే వుంటాయి.

కథలు పత్రికల్లో పడతాయి.

కొన్ని అతను ముందే ప్రత్యేకంగా కొందరి దగ్గిర చదువుతాడు. అదో సంతృప్తి. అందులోంచి అతనికేం లాభిస్తుందో, అసలు లాభమే పొందుతాడో నష్టమే భరిస్తాడో.

కేశవరావుకీ లాభనష్టాల బేరీజు తెలీదు.

అందుకని

అందుకనే—

పీడితుల దైన్యాన్ని గురించి రాస్తే పీడకులు కూడా "ఆహా, ఓహో—" అని మెచ్చుకుంటున్నప్పుడు, అతనెందుకో తనే తప్పుచేసినట్లు ఫీలయేవాడు. వీళ్ళు తన రైటింగ్స్‌లో, టెక్నిక్‌నీ, స్టైల్‌నీ మెచ్చుకొంటున్నారో, లేకపోతే తన 'పర్సస్'తో ఐడెంటిఫై అవుతున్నారో అతనికి సందిగ్ధం. లేకపోతే ఎలకల ప్రాణసంకటం వీళ్ళనీ 'ఎంటర్‌టెయిన్' చేస్తున్నాదా ? అని అతనప్పుడప్పుడు తర్కించుకుంటూండేవాడు.

"యీవేళ మాకు విందు భోజనం అన్నమాట" ఇందిరాదేవి అన్నమాటలకు వులిక్కిపడి చూశాడు కేశవరావు.

చిన్నగా నవ్వి వూరుకున్నాడు.

"వీళ్ళు రావాలే— సుబ్బారావుగారని— ఒకాయన వచ్చారు. యివాళ ఆయన వస్తారనుకొంటా—" అందామె.

కేశవరావుకి ఈ సుబ్బారావు ఎవరో తెలీదుకాని ఇలాంటి సుబ్బారావుల్ని చాలా మందిని అతను వాళ్ళ మూలంగా కల్సుకొన్నాడు. మళ్ళీ ఇందిరాదేవే అంది.

"ఇరవై నాలుగ్గంటలూ ఈ బిజినెస్ తోనే సరిపోతుంది. ఓ క్షణం హాయిగా మంచి లిటరేచర్ చదువుకుందామంటే తీరిక దొరికి చావదు. ఆ ఫోను ఒకటి—బొం(య్ మంటూనే వుంటుంది. రాంగ్ నెంబర్లు— ఏవో వెధవ రికమెండేషన్లూ—

"పొద్దున్న ఎనిమిదవటం భయం— రాత్రి పదకొండు వరకూ యిదే గొడవ.

"దేనికయినా వుండాలి లెండి. సుబ్బారావుగారని చెప్పానే, ఆయన విచిత్రమైన మనిషి. అంతకన్నా "టైంమనిషి" అంటే బావుంటుంది. అదేవిటో ఆయన బిజినెస్‌నీ కేర్ చెయ్యడు. "ఏముందండీ బిజినెస్ పుత్త స్పెక్యులేషను. వస్తే ఓలక్ష యిటు లేకపోతే అటు. ఈ మాత్రిందానికే అనవసరపు రొష్ఠు ఎందుకు" అంటాడు. టైర్ల కంపెనీలకి కోటాలూ రికమండేషన్లూ యితనిద్వారానే జరుగుతాయి. టైర్ల బిసినెస్ చేసేవాళ్ళకి యితని అవసరం మరి— వేలు ఖర్చు పెడతారు యితని గురించి... అదిగో, రానే వచ్చారు"

అంది ఇందిరాదేవి

కేశవరావు అటుగా చూశాడు.

స్వింగ్‌డోర్ తోసుకొంటూ రాజారావు వచ్చాడు. అతని వెంట వచ్చిన వ్యక్తి బహుశ సుబ్బారావు అయుండాలి! అనుకొన్నాడు కేశవరావు.

"ఇదిగో— యిక్కడేవున్నారు!" అన్నాడు రాజారావు.

కేశవరావుని చూస్తూనే అతని ముఖం చాటంతయింది. కేశవరావు ఓసారి నిలబడ బోతున్నట్లు కుర్చీలో సర్దుకు కూర్చున్నాడు.

"ఆ...ఆ... కూర్చోండి పర్లేదు. ఈయనే కేశవరావుగారు. ఈయన సుబ్బారావుగారు— నా(ఫెండు" రాజారావు కేశవరావుని వారిస్తూ అన్నాడు,

"ప్లీజ్‌డ్ టూ మీట్‌యూ" సుబ్బారావు చెయ్యి అందించబోయాడు.

కేశవరావు చేతులు రెండూ జోడించి,

678

"నమస్కారం..." అన్నాడు.
రాజారావూ, సుబ్బారావూ కుర్చీల్లో కూర్చున్నారు.

రాజారావు ఇందిరాదేవి వంక చూస్తూ,

"పాపాయి రాలేదు – షాపింగ్‌కి వెళ్ళింది." అన్నాడు.

'పాపాయి' అంటే, రాజారావు చెల్లెలు.

"దానికో పిచ్చి. షాపింగ్ షాపింగ్..." క్లాప్స్ కొడుతూ లేచినుంచుంది, ఇందిరాదేవి తలుపులు తోసుకొంటూ పక్క గదిలోకి వెళ్ళింది.

సుబ్బారావు అంత మాట్లాడే మనిషిలా లేడు. అతను కుర్చీలో వెనక్కి చేరగిల బడి. కేశవరావు వంక పరీక్షగా చూస్తున్నాడు. యిద్దరిచూపులూ కలిస్తే,– చిర్నవ్వు నవ్వుతూ,

"మిమ్మల్ని కలవడం అదృష్టం" అన్నాడు.

కేశవరావుకి అందులో అదృష్టం ఏముందో అర్థం అవలేదు. చిన్నగానవ్వి,

"అదృష్టం ఏముందిలెండి" అన్నాడు సుబ్బారావువంక చూస్తు. సుబ్బారావు నలుపు. నలుపంటే, కారునలుపు కాదుగానీ, నలుపే పెద్దముఖం నుదురూపెద్దదే. కళ్ళ జోడు అద్దాల్లోంచి కళ్ళు పెద్దవిగా కనబడుతున్నాయి. మనిషి ఎప్పుడూ ఖుక్తాయాసంలో వున్నట్లే కనబడతాడు. వెనక్కివాలి కూర్చున్నా, నిటారుగా కూర్చున్నట్లే కన బడతాడు.

"ఈమధ్య చాలాకాలంగా యిటురాలేదు. రాజారావే అంటుండేవాడు, యిటువైపు రమ్మని. ఏదో కాన్ఫరెన్సువుండి వచ్చాను. ఎలావున్నారు? మీగురించి తెల్సుకోవాలని వుందినాకు"

అన్నాడు సుబ్బారావు సిన్సియర్‌గా. అతనిమాటల్లో కేశవరావుకి మంచితనం కొట్టవచ్చినట్లు కనబడింది.

ఓ కాలితో డోర్‌తోస్తూ, ట్రేని రెండుచేతిల్తో పొందికగా పట్టుకుని వచ్చింది ఇందిరా దేవి.

ట్రేలో, నాలుగు ప్లేట్లలో యాపిల్‌ముక్కలు కోసివున్నాయి. ఓ పెద్దప్లేటులో తెల్లద్రాక్షపళ్ళు (మూడు నాలుగు కింగ్‌సైజ్ గుత్తులు) వున్నాయి. టీపాయ్‌మీద ట్రే వుంచుతూ,

"ఈయన గొప్ప గమత్తు మనిషిలెండి. ఓ పట్టాన బయటపడరు" అంది.

"పాపాఠ్‌కీ, నీకూ నాకూ అర్థమైపోతే ఈయన రచయిత ఎందుకవుతాడు లెద్దూ"— రాజారావు

కేశవరావుకి ఎందుకో అదోలా తయారయింది. "మనుషులమధ్య ఎక్కువ "యింటిమసీ"వుంటే తక్కువమాటల్లోనే ఎక్కువభావాలు అర్థం అవుతాయట— ఏదో పుస్తకంలో చదివాను—" రాజారావే అన్నాడు మళ్ళీ.

వున్నట్లుండి ఈ రకందాడి ఏమిటో కేశవరావుకి అర్థం అవలేదు.

సుబ్బారావు ఎందుకో, ఉత్సాహంగా ముందుకువంగి, "నువ్వనేది, కేశవరావు గారికీ మీకూ యింటిమసీ లేకపోవడంవల్ల ఆయన అర్థం అవటం లేదనేనా? కానీ నే అనుకొనడం మీ మధ్య ఆ చనువు వుందనే..." అన్నాడు.

ఉత్తినే గాలిలోంచి అన్నమాటలకు సుబ్బారావు నుంచి 'యింటర్‌ప్రెటేషన్' యిచ్చేసినట్లన్పించింది కేశవరావుకి. అతనికి రాజారావు ఈ "యింటిమసీ" గురించి ఎందుకు ఎత్తాడో తెలీదు, కాని, సుబ్బారావు దానికి మంచి ఎనాలిసిస్ ఏదోలాగాడు.

కాసేపు నిశ్శబ్దం.

రాజారావు యిక లేటు ఎందుకన్నట్లు.

"కథ మొదలుపెడదామా?" అన్నాడు. కేశవరావు, జేబులో మడిచివున్న కాయితాలు పైకితీస్తూ.

"పెద్ద సంతృప్తికరంగా రాలేదు" అన్నాడు. కాయితాలు సీరియల్ నెంబర్ ప్రకారం వున్నాయో లేవో చూసుకొంటుంటే, సుబ్బారావు అన్నాడు.

"మీరు క్లియర్‌గా మాకు ఎక్స్‌ప్లెయిన్ చెయ్యాలి. కథలు బాగా అర్థంచేసు కొనేశక్తి నాలో వుందనుకోను."

"మీ కథలు మీరు చదువుతుంటే వినడం ఓ అదృష్టం. అందుకే వీళ్ళనిచూస్తే నాకు జెలసీగావుంది"

రాజారావు ఎగిరిపడినంతపనిచేసి,

"అదే వద్దన్నాను. అసలు కాంప్లిమెంటు ఆయనకి. యిలాగే ఒకాయన..."

"నీ రిఫరెన్సులు చాలించరాబాబూ—"సుబ్బారావు ఆపేశాడు.

కేశవరావు కాయితాలవంక చూసుకొన్నాడు.

అక్షరాలు — అక్షరాలు.

తనురాసినవే.

మర్చిపోవాలనుకొని, మర్చిపోలేని సంఘటనలు.

680

భరించలేక కాయితాలమీద పెడితే రిలీఫ్‌గా వుంటుందనుకొంటే, తర్వాత మళ్ళీ చదివినప్పుడు ఏదో గుబులు. మనసు కలిచివేసే స్మృతులు.

కేశవరావు అక్షరాలు కూడబలుక్కొని చదవటం మొదలుపెట్టాడు. మొదలు పెట్టిన ఐదు నిముషాలకి ఫోన్ మోగింది.

విసుగ్గా చూశాడు సుబ్బారావు.

ఒక క్షణం ఫోన్ ఆగిపోతుందేమోనని చూసి, యింకా మోగటంవల్ల ఫోన్ ఎత్తాడు రాజారావు.

"హలోవ్. ఆ... లేదు. పాపాయ్ షాపింగ్‌కి వెళ్ళిరాలేదు. రేపు... ఇవాళ కాదనుకొంటాను— వచ్చింతర్వాత రింగప్ చెయ్యమంటాను—"

ఫోన్ పెట్టేస్తూ,

"ప్రమీల"అన్నాడు యిందిరాదేవివంక చూస్తూ. సుబ్బారావు ముందుకువంగి తర్వాత చదవబోయేది వినడానికి సిద్ధంగావున్నాడు.

కేశవరావు ఓసారి అందరివంకాచూసి చదవటం మొదలుపెట్టాడు.

చీకటి కొంతమంది అన్యాయాలు, మోసాలు చెయ్యడానికీ ఉపయోగపడితే, మరికొందరు బతుకుల్లో నైచ్యాన్నీ, దుర్భరత్వాన్నీ తల్చుకొని ఏడవటానికి పనికి వస్తుంది.

అక్కడున్న చీకటి నీలమ్మకి అంతకన్నా ఎక్కువసాయం ఏమీ చెయ్యడంలేదు. దిగులుగా కూర్చున్న ఆమె ముందున్న పొయ్యి, చిన్నగా మంటనిస్తోంది. దానిమీద కుండలో నీళ్లున్నాయిగానీ,— అంతే— అందులోవున్నవి నీళ్ళే.

ఆమెకి జీవితం పరుచుకొన్న చీకటిలా భయంకరంగా తోచింది. ఎన్ని జన్మల పాపాలు కలిసికట్టుగా ఈ జన్మలో ప్రతీకారం తీర్చుకొంటున్నాయో ఆమెకి అర్థం అవడంలేదు.

దేవుడు అన్నీ సృష్టించి, ఈ భయంకరమైన దారిద్ర్యాన్నిగానీ ఆడజన్మనిగానీ సృష్టించడం మానేస్తే బావుండునన్పించి, ఆమెకి ఏడుపు పొర్లివచ్చింది.

నీలమ్మకి జీవితంలో 'ప్రత్యేకం'గా వచ్చిన కష్టాలులేవు. ఈ ప్రపంచంలో వున్న కష్టాలన్నీ ఆమెకి వారసత్వంలా సంక్రమించాయి. ఇంక వేరేగా కష్టాలు ఎక్కడ్నుంచి వస్తాయి. దేవుడు కసికొద్దీ మరికొన్ని కష్టాలు సృష్టించడం మొదలు పెడితే తప్ప?

ఆరురోజులనుంచీ స్ట్రైకు,

ఆమెభర్త వీర్రాఘవులూ, కొడుకు సన్యాసీ, ఆమె అందరూ సమ్మెచేస్తున్నారు. మరి రోజుకూలీ ఎవరు యిస్తారు? రోజుకూలీ లేకుండా వాళ్ళకి పూటగడవదు. బియ్యంకోసం రోజుకూలీ మాని "క్యూ"లో నిలబడాల్సిన జాతకం వాళ్ళది. అందుకే నీలమ్మ అనుకొంటుంది,

"మాకు సుకం యింక ఒక్క నరకంలోనే"అని.

"డామ్‌హెల్... డర్టీ రెథెన్..."

విసురుగా వచ్చిన మనిషి కథాగమనాన్ని ఆపుజేసింది.

"ఓ...గోష్—"వచ్చిన మనిషి నవ్వుతూ అంది.

"పాపాత్ వచ్చేసింది"అన్నాడు రాజారావు ఎవరో తెలీనిమనిషికి చెప్తున్నట్లు.

పాపాత్‌కి యిరవైఏళ్ళకు తక్కువవుండవు. పేరు దుర్గ. వుమెన్స్‌కాలేజీలో ఆమె బియస్‌సీ. ఆఖరు సంవత్సరం చదువుతోంది. చాల నాజూగ్గా వుంటుందని ఎవరూ చెప్పకుండానే అర్థంఅవుతూవుంటుంది. గాగుల్స్ కొత్తరకంవి ఎప్పటికప్పుడు మారుస్తుంటుంది. ఆవిడకీ, 'లిటరేచర్ అంటే ఎంతో యింట్రెస్టు.' డినైజ్‌రాబిన్స్ అన్నా, బార్బరా కార్ట్‌లండ్ అన్నా— వాళ్ళ పుస్తకాలన్నా ఆమె ప్రాణం యిస్తుంది. ప్రాణం యిస్తాననే అంటుందికూడా. జపాన్ మోడల్ ట్రాన్సిస్టర్ అంటే పాటలు వచ్చే టైమ్‌లో ఆమెకి ప్రేమ. సిలోన్ ఎన్ని బైండ్లమీద ఎప్పుడు ఎక్కడవచ్చేదీ; వివిధ భారతి పాటలు మధ్యాహ్నం ఎక్కడ వచ్చేదీ, రాత్రి ఎక్కడ వచ్చేదీ, ఆమెకి బాగాతెలుసు. బినాకాలో ఎవరిపాటలు ఏ వారం ఎక్కువ వచ్చిందీ, ఎవరు మ్యూజిక్ స్కోర్ చేసిందీ అన్నీ ఆవిడదగ్గిర రికార్డులు వుంటాయి. వాయిస్ ఆఫ్ అమెరికా కొంచెం ప్రయత్నిస్తే, ట్యూన్ చెయ్యగలదు. కాకపోతే, న్యూస్ వినడానికి ఆమెకి టైం వుండదు. నిజానికి ఆవేళకి ఆమె లేవదు.

"కొత్త పుస్తకాలు వచ్చాయి, 'అవర్ బుక్‌షాప్‌లో'అంది దుర్గ రెండుపుస్తకాలు ఓ కుర్చీలో పడేస్తూ—"

"యివండీ— దాని లిటరరీపీసెస్" రాజారావు పుస్తకాలుతీస్తూ అన్నాడు.

"దట్స్ రాంగ్" అంది దుర్గ "వెరీబాడ్. పుస్తకాలు చదవకుండా మనుషులను అంచనా వెయ్యడం కేశవరావుగార్ని అడగండి—"

కేశవరావు యిబ్బందిగా చూశాడు.

"షటప్! బొత్తిగా మేనర్స్ లేకుండా..."—రాజారావు

682

"చిన్నపిల్ల—"—సుబ్బారావు.

"మరేమిటి చూడండి. తను మహా ఈ పుస్తకాలన్నీ చదివినట్టు—"
వెక్కిరిస్తూ పక్కగదిలోకి వెళ్ళింది దుర్గ.

"శని!" అన్నాడు రాజారావు 'ముద్దుగా'

కేశవరావు మూడ్ ఎటో పోయింది,

మళ్ళీ చదవటం మొదలుపెట్టాడు.

'వీరరాఘవులూ, సన్యాసీ యిద్దరూ కోపంగా వున్నారు. ఎదురుగా నిలబడి వున్న పూర్ణచంద్రరావు యిదేమీ పట్టనట్లు వున్నాడు.

"చెప్పండి" అన్నారు వాళ్లు.

"ఏమిటి" అన్నాడతను.

"మాకు ఆకలి. ఆకలిమంట"

"మనుషులకి ఆకలి వెయ్యడం ఆరోగ్యలక్షణం" పూర్ణచందర్రావు 'కూల్'గా నవ్వేడు. ఆ నవ్వు చీకట్లో చాలా వికృతంగావుంది. వికృతమైన నవ్వుచుట్టుఅతను అందమైన సమాధుల పునాదులు వేసుకొంటున్నాడు. అతను కొంచెంగా చలి'ఫీల'వుతున్నాడుగానీ, చుట్టూ వున్నవాళ్ళకి చలిగా లేదు. వాళ్లు ఓ రెండువందల మంది దాకా వుంటారు.

వాళ్ళందరి వేడి వూపిరి వాతావరణాన్ని వెచ్చగా మారుస్తోంది.'

ఫోన్ మోగింది మళ్ళీ.

"హలోవ్" అన్నాడు రాజారావు

"యస్ ప్లీజ్, జస్ట్ వెయిట్ ఎమినిట్" మౌత్‌పీస్‌కి చెయ్యి అడ్డం పెట్టి 'పాపాయ్' అని కేకేశాడు.

"ఎవరు?" అంది ఇందిరాదేవి.

"పాపాయ్ ఫ్రెండెవరో—"

పాపాయ్ పక్కగదిలోంచి వచ్చింది. ఫోను చేతిలోకి తీసుకొని, ఏదోమాట్లాడటం మొదలుపెట్టింది. కేశవరావుకి ఆ భాష అర్థంకాలేదు. ఆమె కొంత ఇంగ్లీషు హిందీ యింకేవో భాషలూ మాట్లాడింది. తర్వాత ఫోన్ పెట్టేస్తూండగా రాజారావు అన్నాడు.

"యిందాక ప్రమీల ఫోన్ చేసింది"

"డామ్ హెల్! దానికి పనుండదు సినిమాకి రమ్మంటుంది. ఈ తెలుగు సినిమాలు నేను చూడలేనుబాబూ. మొన్నే ఓ హిందీ సినిమా చూశాను" ఎవరికో సంజాయిషీ చెప్తున్నట్లు చెప్తోందామె.

కేశవరావు అసహ్యంగా చూశాడు.

ఒక్కక్షణం ఎందుకో అదోలా అయింది అతనికి. బుర్రసిండా ఒక్కసారి ఆలోచనలు ఈగల్లాముసిరాయి. అతని ఆలోచనలు ఒక్కసారి అతన్నే బాధించాయి.

'ఛీ తను ఎలాంటి జీవితం జీవిస్తున్నాడు? ఎందుకిలా లొంగిపోతున్నాడు?' అనుకొన్నాడు.

"తన 'వీక్‌నెస్' తన్ని తినేస్తోంది. కొన్ని విషయాలు తెలిసీ నమ్మడం ఇష్టం వుండదు. జీవితంలో ఎన్ని సంఘర్షణలువున్నయ్? ప్రతీ శక్తినీ యింకో శక్తి అణిచెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తుంటుంది. ఈ దేశంలో సాహిత్యంమీద ఎన్ని శక్తులు ఎలా పనిచేస్తున్నయ్! ఈ మనుషులు మనసుల్లో వొప్పుకోలేనిది, సాహిత్యంలో మనం చెప్పినప్పుడు వప్పేసుకొంటున్నారు కదా— ఇది తెలిసీ రచయితలు యెందుకు మథ్య పడడం?

కేశవరావుకి బాధవేసింది. ఎప్పుడో ఓసారి జరిగిన సంఘటన అతనికి గుర్తు వచ్చింది.

చాల కాలం క్రితం అతను రాసిన ఓకథ ముగింపు గురించిన గొడవ— వాళ్ళేదో చెప్తారు. అతను వేరేఅనుకొన్నాడు. చివరికి అతను సొంతముగింపు చేసుకొన్నాడు. అప్పుడు వాళ్లు చెప్పినట్లు ముగించివుంటే ఈనాడు ఆకథ నామరూపాలు లేకుండా, ఎవరికీ పనికిరాని కథ అయుండేది.

"అయితే తనిన్నాళ్లా— యీ 'క్లాస్ నేచర్' గుర్తించలేదు? ఎందుకులేదు. తన వీక్‌నెస్ అంతా తన్ని మింగింది. ఇంకా ఏదో మంచి లాగుదామనుకొన్నాడు. అంతా వుట్టిది. ఛో! వాళ్ళంతా షోకి లిటరేచర్ చదివితే మనం షో యివ్వడానికి 'టూల్స్' గా పనికొస్తున్నాం. వందరూపాయలు మన ముఖాన సాహిత్యసేవ పేరుతో పడేసి, 'గుడ్‌విల్' సంపాదిస్తారు. వేలు వేలు అన్యాయంగా కూడబెట్టినా ఎవరు కాదనేది? 'యింకా నయం ఆమాత్రిం టేస్ట్ వుంది కనకే యీ లోకం యిలా వుంది— యీ రచయితలు ఈమాత్రిం అన్నా బతగ్గలుతున్నారంటారు' అననీ! ఎవరు ఎవరినడ్డుపెట్టుకు బతికేదీ యిప్పుడే ఏం తెలుస్తుంది? ఆరునెల్లు సావాసంచేస్తే వారు వీరవుతారుట. కొంపదీసి తను..."

684

కేశవరావుకి చెమట పట్టింది.

"వొద్దు—" అనుకొన్నాడు.

"తను వాళ్ళకి సాయపడటంకాదు చెయ్యాల్సింది. 'బ్రెయిన్ వాష్' చేయించుకొనేలోగా బయటపడాలి. తనలో జీవం వుండగానే తప్పించుకోవాలి—"

అతనికెందుకో కొంచెం సంతృప్తి అన్పించింది.

"చదవటం ఆపేశారేం—" అన్నారెవరో.

"ఈకొంచెం చదివేస్తే మంచిది"అనుకొన్నాడు అతను.

" 'కష్టించి పనిచేస్తున్నాం బాబూ ఆ బగమంతుడికే దయలేదు. మీరు దయ కొద్దీ మాకీ గంజయినా పోస్తున్నారు. ఏనాడో చావాల్సిన వాళ్ళం ఆ గెంజయినా తాగి మా పేణాలు నిలుపుకొని, మీకు వూడిగం చేస్తున్నాం. బగమంతుడు మీ యింటిని సల్లగా చూడాలి—' వీరాఘవులు వ్యంగ్యంగా అన్నాడు.

పూర్ణచందర్రావు గట్టిగా నవ్వి,

'అందుకే ఎడ్జస్టయి పొమ్మంటున్నా. విపరీతంగా'లాస్' వస్తోంది. అదర్ వైజ్ మీమీద నాకేం కక్ష ? "

'ఎడ్జస్టయిపోవడం !' కేశవరావు ఎవరో చెంపమీద కొట్టినట్లు తేరుకొన్నాడు. తనే—రాసింది.

తనుమాత్రం ఈ రకంగా ఎడ్జస్టవకూడదు. చివరికి తను ఎవరికీ పనికిరాని రచయిత అవుతాడు. అతను గదిచుట్టూ చూశాడు.

ఇందిరాదేవి ఎప్పుడు లేచివెళ్ళిందో— విండోషట్టర్స్ దగ్గిర నిలబడి అవతలకి చూస్తోంది. రాజారావు సుబ్బారావు చెవిలో ఏదో చెప్తుంటే అతను చిన్నగానవ్వు కొంటున్నాడు. కథ ఎవరు వింటున్నదీ కేశవరావుకి అర్థం అవలేదు.

తనెంత బుర్రలేకుండా వాళ్ళ 'ట్రాప్'లో పడి వాళ్ళని నమ్మిందీ అతనికి అర్థం అయింది. వీళ్లు నాతో 'పర్పస్'విషయంలో ఐడింటిఫై అవడంలేదు. నిజం. తన్ను వీళ్లు మిస్ గైడ్ చేస్తారు.

"కేశవరావ్ లేచిపో"అంది మనసు.

"ఉండు" అన్నాడు కేశవరావు.

"ఒద్దు. నీకింక జీవితం కన్పించదు. బయటవానని నువ్ విండోషట్టర్స్‌నుంచే చూస్తావ్. జీవితమూ అంతే."

కేశవరావు గబాల్న నుంచున్నాడు.

"అదేం. కథ ఆపేశారు ?"— ఇందిరాదేవి.

"నేను వెళ్లాలి"అన్నాడు కేశవరావు పరోలోకంలోవున్న వాడిలా. "ఒంట్లో బావులేదు. చదవలేను. నే వస్తాను—"అతను కదలబోయాడు.

"అదేమిటి కూర్చోండి. కొంచెం కాఫీ తీసుకోండి. తలనొప్పి తగ్గుతుంది. ఫ్లాస్కులో వుంది తీసుకొస్తాను." ఇందిరాదేవి.

రాజారావూ, సుబ్బారావూ బలవంతంగా కేశవరావుని కూర్చోబెట్టారు.

కప్పుతో కాఫీ తెచ్చింది ఇందిరాదేవి.

"వొద్దు వొద్దు. తాగలేను—"

కేశవరావు మాట నెగ్గలేదు.

ఒక సిప్‌చేసి కప్పు కింద పెట్టేస్తూ,

"క్షమించండి సయించడంలేదు. నాకెందుకో బావులేదు—" అన్నాడు.

డోర్స్ తోసుకొని బయటకు వచ్చేశాడు.

"ఒక్కసారి అలా అప్‌సెట్ అయిపోతున్నారేమిటి?" అన్నమాటలు అతను విన్పించుకోలేదు.

"అప్‌సెట్ అవటంకాదు 'సెట్'అవడం"అనుకొన్నాడతను. పోర్టికోలో వున్న కార్లో ఎక్కుస్తూ—

"తర్వాత బావున్నప్పుడు చూడొచ్చులెండి—"అన్నాడు రాజారావు. అతనిముఖం ఎందుకో అదోలా తయారయింది.

డ్రైవర్ కారు స్టార్ట్ చేస్తుంటే. 'ఒద్దు దిగిపోతాను' అందామనుకొన్నాడు. కానీ కారు బయల్దేరి పోయింది.

కారు బయటికి వచ్చి, రోడ్డెక్కి, సందుమలుపు తిరగ్గానే,

"కారు ఆపెయ్" అన్నాడతను.

కారు తలుపులు, అద్దాలు బిగించేసిపున్నయ్. అతనికి కారులో వెచ్చగావుంది. బయట పడుతున్న వాన శబ్దం అతనికి పెద్దగా విన్పించడంలేదు. బయట ఏం వున్నదీ అతనికి స్పష్టంగా కన్పించడంలేదు. దారికూడా మసగ్గానే కన్పిస్తోంది. 'వాళ్ళడ్రైవర్'— అతనే తీసికెళ్తున్నాడు తనని.

అతను కారు ఆపలేదు.

"కారు ఆపెయ్!" గట్టిగా అన్నాడతను.

చిన్న జర్కుతో కారు ఆగిపోయింది.

"నేదిగిపోతున్నాను—"అనేసి డోర్ తెర్చుకొని బయటకి దూకినంత పన్చేశాడు కేశవరావు.

ఒక్కక్షణంలో వాన అతన్ని తడిపేసింది. జేబులో కాయితాలు జాగ్రత్తగా పట్టుకొన్నాడు. చలి. అయినా కేశవరావు హాయిగానే ఫీలయ్యాడు. వాన చప్పుడు అతనికి విచిత్రంగా ఆనందం కల్గించింది. ఎదురుగావున్నది ఏమిటో అతనికి స్పష్టంగా కనబడుతోందిప్పుడు.

ఫ్రీగా అడుగు ముందుకు వేశాడు కేశవరావు.

686